

Markéta Skládalová

Sourozenci

O spravedlivé výchově

 P R E S S

Sourozenci

O spravedlivé výchově

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Markéta Skládalová

Sourozenci: O spravedlivé výchově – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA** a.s.

Sourozenci o spravedlivé výchově

Markéta Skládalová

CPress
Brno
2018

Sourozenci – o spravedlivé výchově

Markéta Skládalová

Obálka: Martin Vlach, Daniele Janošcová, ilustrace (c) ayelet-keshet / Shutterstock.com

Ilustrace: Hana Vavřinová

Odpočívá redaktorka: Ivana Auingerová

Jazyková korektura: Kateřina Štáblová

Sazba: Daniele Janošcová

Technický redaktor: Radek Střecha

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN tištěné verze 978-80-264-2029-3

ISBN e-knihy 978-80-264-2099-6 (1. zveřejnění, 2018)

Cena uvedená výrobcem představuje nezávaznou doporučenou spotřebitelskou cenu.

Vydalo nakladatelství CPress v Brně roku 2018 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 32438.

© Albatros Media a. s., 2018. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS MEDIA a.s.

Knih o sourozencích je na našem knižním trhu víc než dost. Když jsem začala psát knížku, kterou držíte v ruce, přemýšlela jsem, zda to má smysl. Přihazovat další knihu o sourozencích na velkou hromadu. Vždyť kdo chce, inspiraci si už může najít. Proto jsem několikrát začala psát a zase přestala. Jenže pořád se ke mně téma sourozeneckých vztahů vracelo. V podobě mých dětí, mého vlastního sourozeneckého vztahu a vztahů dospělých sourozenců v mém okolí, v otázkách rodičů, jak řešit sourozenecké spory a jak vychovat děti, aby držely spolu, zkrátka ukázalo se, že toto téma je všude kolem a je pro rodiny a vztahy nesmírně důležité. A já teď doufám, že si v záplavě „sourozeneckých“ knih otevřete i tuto a najdete v ní nějakou inspiraci, povzbuzení, snad i pobavení a především chuť podpořit sourozenecké vztahy svých dětí, případně i ty svoje.

M. S.

Děkuji všem rodičům a dětem za jejich příběhy
a snahu si navzájem porozumět.
Věnuji Adélce a Kryštofovi

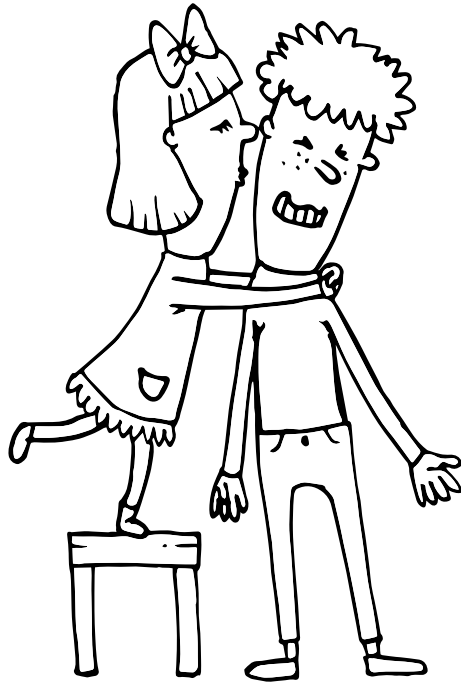
OBSAH

1.	Všichni dospěli byli nejdříve dětmi	7
2.	Budeme mít jedináčka, nebo mu pořídíme sourozence?	10
3.	První, druhá, třetí, nebo jedináček? Na pořadí záleží	13
4.	Jedináčci mohou mít sourozence	17
5.	Prvorození a jejich břímě	21
6.	Jsi starší, tak musíš být rozumnější!	25
7.	Druhorození na start	30
8.	Srovnávací sourozenecké testy	33
9.	Prostředníci aneb Sendvičové děti	37
10.	Benjamínci pro potěšení?	40
11.	Sestřička nebo bratříček, kluk nebo holka	43
12.	Kluci fotbal, holčičky balet?	47
13.	Po roce či za deset let?	53
14.	Pozor, přichází S!	56
15.	Jak se připravit na příchod sourozence?	59
16.	Jsme z jedné krve, ty i já! Každý jsme jedinečný	64
17.	Mami, koho máš raději? Kdo je lepší?	68
18.	Rodičovská spravedlnost a královské dělení?	71
19.	Máme právo na emoce	75
20.	Žádná emoce není špatná	78
21.	Jak můžeme dětem pomoci s jejich emocemi?	82
22.	Sourozenecká žárlivost, rivalita a nenávisť	86
23.	Kdo za to může?	91
24.	Dokud krev neteče aneb Jak na sourozenecké potyčky	96
25.	Jak pracovat s hněvem?	102
26.	Sourozenec je trenážér komunikace. Jak efektivně komunikovat	109
27.	Jak komunikovat, abychom si rozuměli?	112
28.	Komunikační stopky	115
29.	Všechno nejlepší k narozeninám! Budou dárky pro všechny!	121
30.	Neberte mi štít aneb Jak budovat sebevědomí dětí	125
31.	Pomáhají tresty a odměny sebevědomí a zodpovědnosti?	128
32.	Malá, nebo velká rodina	133
33.	Moje a tvoje, spojujeme rodiny	137
34.	Vliv sourozeneckého pořadí na mezilidské vztahy	142

35.	Každý potřebuje své povinnosti a svoje práva	146
36.	Bez vlastních rodinných rituálů to nejde!	152
37.	Kam vede pozitivní výchova? Principy aktivního rodičovství	156
38.	Jak podporovat zdravé vztahy mezi dětmi (souhrn)	158
39.	Jak to máme u nás? Praxi nic nenahradí	161
	Zdroje a doporučená literatura	164

1.

Všichni dospělí
byli nejdříve dětmi

Jsmo tři sestry a nedovedu si bez nich život vůbec představit. Jsme nejlepší kámošky, pomáháme si, jezdíme s rodinami na dovolenou. Je to paráda.

Já jsem se s bráchou neviděla několik let. Napíšeme si sem tam SMS k narozeninám nebo k Vánocům. Mrzelo mě to. Dnes mě akorát mrzí, že je mi vlastně fuk, jestli se stýkáme nebo ne.

Dlouho jsme se s bratrem nestýkali. Raději jsem odešel co nejdřív z domu a myslél jsem, že už se neuvídíme. Až teď, po čtyřicítce, poté co rodiče umřeli, si k sobě hledáme cestu. Vždyť vlastně z původní rodiny už nikoho nemám.

Jsem šťastný, že mám bratra i sestru a že držíme při sobě. Jsou to moji nejlepší kamarádi.

Vídáme se jen na oslavách narozenin dětí a u rodičů na Vánoce. Nemáme nic společného. S přáteli se cítím lépe.

Tak to je přesně jako u nás. Vidíme se jen na narozeniny našich dětí, a to když sem jede moje mamka a sestru s dětmi vezme s sebou. Oni nás na jejich narozeniny ani nezvou. Prostě fakt jak cizí lidi. Dodnes nevím, kde se stala chyba.

Já svoji ségru miluji ze všech lidí nejvíc, i ona mě. Bydlí 120 km daleko, našťástí v jejím městě mívám služební cesty, spávám tedy u ní a vždy si to velmi užijeme, vidíme se tak jednou za měsíc.

Sourozenec pro nás může být celoživotním přítelem i oporou. Nebo naopak cizím člověkem, se kterým projdeme kousek života vedle sebe a sem tam se potkáme na rodinných oslavách. Nebo ani to ne.

Sourozenecký vztah přitom může být tím nejdělsím vztahem v životě. Jestliže budeme předpokládat, že věkový rozdíl mezi sourozenci není příliš velký a ve zdraví prožijeme průměrnou délku života, pak se sourozcem prožijeme delší kus života než s partnerem, s dětmi či s rodiči.

Vztah sourozců je obrovským životním tématem. Objevuje se už na začátku lidstva v bibli, kdy vzplanula nenávisť mezi synem Evy a Adama, Kainem a Abelem. Poté co bůh přijal oběť Ábela, a ne Kaina, Kain svého bratra zabil. Bylo to poprvé, co člověk zabil druhého, a tehdy, alespoň jak vypráví biblický

příběh, přišla na svět smrt. Vidíte, jak jsou láska a nenávist sourozenců důležité. A stále zůstávají. Tématem nejen života, ale i knih, příběhů, divadelních představení i filmů. Dokonce i dětských pohádek. Tam sourozenecká vazba, láska, přátelství může být pevnější a opravdovější než jakékoliv jiné vztahy. Jestliže znáte animovaný filmový hit Ledové království, vzpomenete si jistě, že princeznu Annu neosvobodí polibkem zlý princ, nestihne to ani přítel Kristoff, ale roztaje láskou svojí sestry Elsy. Protože přes všechny nástrahy, nedorozumění a hádky má svoji sestru opravdu ráda. Jak je vidět, téma sourozenců lidstvo zajímá. Doufám, že zajímá i rodiče, kteří mají víc dětí, protože právě rodiče se velkou měrou mohou podílet na vztahu svých dětí. Vzhledem k tomu, že si rodiče přejí, aby jejich děti dobře vycházely, měly se rády a vydržel jim pevný vztah i v dospívání a dospělosti, nabízí se otázka, jak na to, abychom opravdovou sourozeneckou lásku a vztah našich dětí podporovali.

Sourozenecká vazba se utváří v dětství, a proto vztahy mezi sourozenci mohou ovlivnit především rodiče. „*Všichni dospělí byli nejdříve dětmi, ale málokdo si to pamatuje,*“ napsal kdysi autor slavného Malého prince Antoine de Saint-Exupéry. Právě v dětství zapouštíme kořeny a rosteme tak, jak o nás pečují zahradníci. Nemusíme být odborníci, abychom věděli, že kaktus potřebuje jinou péči než orchidej. Stejně tak je to s dětmi, které přicházejí na svět každé samo za sebe. Se svojí výbavou vyrůst a záleží na okolním světě, jak bude tomuto růstu pomáhat, nebo naopak škodit. Proto můžeme svým dětem rovněž pomoci budovat si zdravé vazby a vztahy i se svými sourozenci.

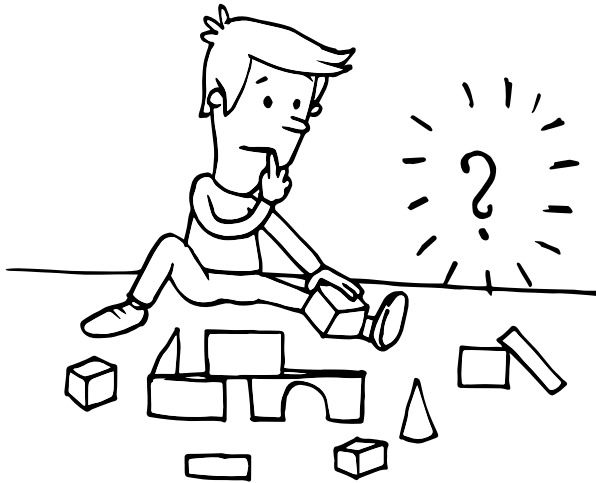
Nezaručí nám to, že se jejich cesty někdy v životě rozejdou. Máme ale šanci, že když budou potřebovat, mohou navázat tam, kde se rozešli, a vazba mezi nimi zůstane. Je to stejné jako s vazbou rodičů a dětí. Ta se rovněž buduje v raném dětství, a přestože přijdou bouře a odcizení v podobě puberty, dospívání i jiných vlivů, zdravá a pevná vazba nezmizí. Podporovat děti ve zdravých vztazích je velká výzva!

Sourozenecký vztah může být tím nejdelším vztahem v životě.

Základní sourozenecká vazba se vytváří v dětství, proto na ní mají mít podíl svým přístupem i rodiče.

2.

Budeme mít jedináčka,
nebo mu pořídíme sourozence?

Žijeme v době, která by mohla vstoupit do dějin jako éra jedináčků. Podle sociologických výzkumů připadá v současnosti na jednu českou ženu v plodném věku 1,4 dítěte. „Mít jedináčka znamená naplnit si rodičovské touhy, ale nemuset se zase tak příliš omezovat. Dost o tom rozhodují ženy, pro něž je jedno dítě ještě jakžtakž slučitelné s kariérou, ale druhé už je ze zajímavé práce často vyšachuje,“ říká psycholožka Nina Šebková v novinovém interview. A dodává, že i když jedináčci se označují často za egocentriky: „(...) nové výzkumy ukazují, že pokud se výchova nezpacká, jsou to velmi zodpovědní, spolehliví a brzy vyspělí lidé.“

Zdá se, že mít společnost jedináčků má výhody i pro děti: jedináčci mají pro sebe veškerou lásku, čas, pozornost i materiální zabezpečení. Otázkou zůstává, jestli se jedná v každém případě o výhodu. Čeká nás skutečně budoucnost jedináčků a sourozenecké vztahy nahradí jiné? Uvidíme, doufám ale, že ne. Nejenže populace stárne a zneklidňující prognózy hovoří i o vymírání, vyrůstá generace, v níž většina lidí neprojde v dětství sourozeneckým sdílením. Což má zcela jistě vliv na utváření vztahů a postojů. Když k tomu připočteme obrovský rozmach technologií, se kterými dnešní děti žijí už od narození (a mobilní telefon se stává jejich nejlepším přítelem), zaneprázdněnost rodičů a izolovanost jednotlivých členů rodiny, hrozí, že děti budou vyrůstat jen ve své bublině. A hrozí, že se z rodin a společnosti stane bublifuk?

Ano, je tu možnost dětských kolektivů, kamarádi, sportovní oddíly, tábory, kroužky... Jenomže podělit se o koupelnu, když si oba chceme čistit zuby, probouzet se ve společném pokoji a podílet se na jeho společném úklidu, rozdělit se o máminu lásku či tátův čas, naučit se spolehnout navzájem na sebe nebo třeba vytvořit spikleneckou koalici proti rodičům... to vše supluje jiné aktivity jen zčásti anebo vůbec.

Kdy plánujete další? Teď ještě holčičku a budete mít páreček!

Mít jenom jedno dítě je o strach. A taky z něho vyroste sobec.

Asi už druhé mít nemohou, jinak tomu nerozumím, proč už nemají další dítě.

Sousedí nás roky pomlouvali, že raději kupujeme nové auto, než abychom si pořídili dítě. Jenže my opravdu nebyli připraveni na další dítě.

Máme syna, který přišel na svět po pár měsících naší známosti. Byli jsme moc mladí rodiče, ale zvládli jsme to. Dcera se pak narodila až po deseti letech, tak máme dva jedináčky.

Rodiče zvažují, zda mít jedináčka, nebo se rozhodnout pro více dětí. Mít sourozence má, podle mě, pro děti spoustu výhod nejen v dětství, ale i v dalším životě. Soužití s bratrem či sestrou je nenahraditelná životní škola. **Sourozenci jeden od druhého získávají, i když se to někdy v záplavě sourozeneckých sporů a hádek nezdá.** Společné soužití přináší každodenní situace, které vyžadují vzájemné přizpůsobování, hledání společných řešení, vyjednávání, toleranci, dělení, boje, pře, vymyšlení strategií, jak si uhájit svůj vlastní prostor a názory, ale také strategie, jak vytvořit tým, jak si navzájem pomáhat, jak si porozumět, zjednodušeně řečeno **každodenní trénink sociálního chování.**

Rozhodneme-li se pro vícečlennou rodinu, rozhodujeme se pro velkou sourozeneckou, ale i rodičovskou školu. Čeká nás totiž stále vytváření a prohlubování mezilidských vztahů a balancování mezi nimi. Přestože každé dítě přichází na svět s nějakou genetickou výbavou, v určitém postavení rodiny, v určitém pořadí a za jiných podmínek, a tím jsou některé směry jeho života dány, vzájemné vztahy sourozenců jsou z velké části určeny rodinným soužitím a výchovou.

Rodina může podpořit soupeření, žárlivost i dětskou nenávist. Může ale také dětem pomoci vytvořit zdravé vztahy založené na respektu, lásce a sounáležitosti.

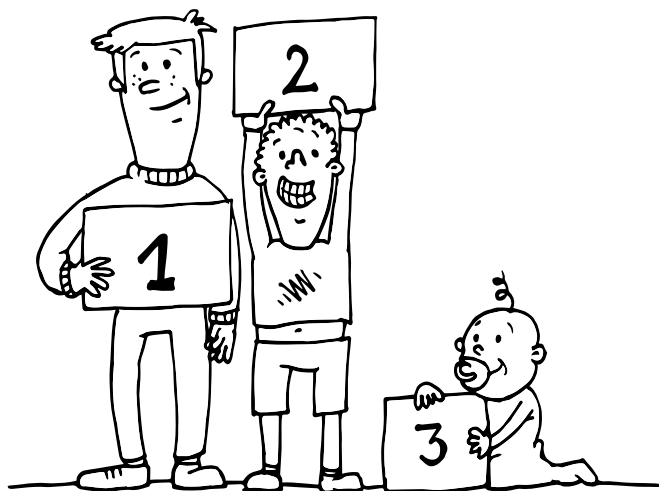
Budování zdravého sourozeneckého vztahu je velká škola pro děti i pro rodiče.

Život se sourozencem je každodenní trénink sociálních dovedností, které dítě zajistí ocenění i v dospělosti.

3.

První, druhá, třetí, nebo jedináček?

Na pořadí záleží

Když pořádáme seminář pro rodiče o sourozeneckých vztazích, většinou začínáme tím, že se rozdělíme do skupin podle pořadí narození a každá sourozenecká skupina hledá společné zážitky a situace z dětství. Tento začátek semináře má podobný scénář: Zadaného úkolu se jako první chopí prvorození a výčet společných situací a vlastností je nejdelší. Benjamínci většinou vymezený čas „prokecají“, často o tématech, které se zadaným úkolem nesusouvisí, a k sepisování úkolu se dostávají většinou až poté, co upozorním, že budeme končit se psaním.

Mají opravdu všichni prvorození, druhorození či benjamínci stejné zkušenosti z dětství, jsou předurčeni pořadím narození ke stejné cestě? Je řada lidí, kteří se předpokládaným stereotypům zcela vymykají. Mnohé však sourozenecké konstelace prozradí.

Přicházíme do rodiny v určitém pořadí, a tím máme jasno. Stačí si členy rodiny nakreslit: první dítě přichází jako třetí k rodičovskému páru, tvoří tedy trojúhelník. Druhé dítě přichází do rodiny, která už má zaběhnutá nějaká pravidla, jako čtvrté a mohli bychom říct, že vytváříme propojením čtyř bodů čtverec... Nebo dva trojúhelníky? A čtverec a trojúhelník, to není totéž. Ani rodinná situace, do které přichází prvorozený a pak další děti, není stejná. Přestože mají sourozenci velmi podobnou genetickou výbavu, tím, že v pořadí další sourozenec přichází do jiného rodinného světa, utvářejí se jeho jiné zkušenosti a prožitky.

Jsem starší ze dvou a co si vzpomínám, často jsem v dětství a dospívání měla pocit, že to mám složitější. Že za všechno můžu, že musím být rozumnější a samostatnější než můj bratr, kterého rodiče do nekonečna opečovávají a omlouvají jeho chování a někdy jsem pociťovala křivdu. Až časem jsem pochopila, jak se cítil můj bratr: stále jako druhý. Pociťoval křivdu, že se nemůže cítit vedle mě jako samostatný a schopný.

K pochopení sourozeneckého pořadí a hlavně pocitů, které přináší, často dojde až po narození vlastních dětí. Většinou se totiž rodiče umí lépe vžít do té situace, kterou už zažili v dětství. **Se svými dětmi máte najednou před očima i vlastní dětství.** Můžeme si klást otázky, jak moc nás ovlivnilo pořadí narození, jak moc jsme se s bratrem či sestrou ovlivnili navzájem a jak moc nás ovlivnili svým přístupem naši rodiče.

Je odrazem toho, že jsem prvorozená, to, že celý život přejímám odpovědnost i za ostatní a chci mít věci pod kontrolou?

Je důvodem toho, že jsem třetí v pořadí a byla jsem zvyklá být obletovaná rodiči i sourozenci to, že čekám od partnera větší péči, než dostávám?

Je důsledkem toho, jak k nám přistupovali rodiče, že žiji sama a mé sestře rodiče stále hlídají děti, a dokonce vaří?

Chovali se k nám rodiče určitým způsobem proto, že to tak v tomto pořadí narození chodí a očekává se to, nebo k nám mohli přistupovat i jinak?

Byli bychom jiní, kdybychom se narodili v jiném pořadí nebo kdyby se k nám rodiče chovali jinak?

Pořadím narození, tedy **sourozeneckými konstelacemi**, se zabýval mezi prvními zakladatel individuální psychologie, rakouský psycholog **Alfred Adler**, žák Sigmunda Freuda. Skutečnost, že například prvorození vykazují ve svém chování určité společné znaky, zkoumal při diagnostice dětí s poruchami chování, kdy se zajímal ne izolovaně o dítě, ale o počet dětí v rodině, pořadí i jejich postavení v rodině. Z čehož vyplývalo, že vliv pořadí narození je velký. Jsou tedy teorie, že pořadí narození má rozhodující vliv při formování člověka. To, zda jsme se narodili první, druhí, třetí či další v pořadí, to, jakého pohlaví jsme my i naši sourozenci, i věkový odstup mezi sourozenci ovlivňuje naši povahu, jaké povolání si zvolíme i koho si zvolíme za životního partnera. Další teorie zase tvrdí, že pořadí narození se nemá přeceňovat, protože každé dítě vyrůstá v trochu jiných podmínkách a jiné atmosféře rodiny, dané nejen pořadím, a narodí se s jinou genetickou výbavou. **Co je tedy důležitější? Pořadí narození, to, co jsme dostali do vínku, nebo přístup okolí a výchova?** Jak praví staré přísloví, na každém šprochu pravdy trochu. Sourozenecké konstelace jsou zajisté důležité pro lidskou a sociální zkušenost člověka a vliv na vývoj dítěte mají. Každé dítě je ale jedinečné.

Je zajímavé, že manžel má typické vlastnosti prvorozených, přitom se narodil jako druhý. Pak mě napadlo, jestli neměla vliv výchova, kterou oba měli. Můj švagr se narodil, když jeho rodiče žili v domě se svými rodiči, dvěma sestrami a babičkou, a o jeho výchovu se podělili všichni. Pak se rodiče přestěhovali a narodil se můj muž. Rodiče se soustředili na jeho výchovu a jeho chování mnohem intenzivněji než u jeho bratra, byli na něho přísnější a kladli na něj daleko větší nároky. Takže pořadí narození není, dle mého mínění, to nejdůležitější.